

איש סגולה

פרקים בתולדות חייו של הגאון רבי יצחק רוזנטל זצ"ל

מאנשי אמנה ומיחידי סגולה בדורנו היה הרב המנוח זצ"ל, דמות רבגונית, אבטיפוס של מרביץ תורה, איש סגולה מן הדור הקודם, אשר עסק בשטחים שונים והיה גדול בכולן, איש אשכולות, במלוא מובנו של המושג ובכל עומק משמעותו.

נולד בירושלים בשנת תרסו, לאביו הרה"ג ר' חיים שלמה רוזנטל זצ"ל, מן המעולים בקרב לומדי התורה, עסקן ציבורי, גדול עצה, רב חסד. את חינוכו קיבל בת"ת וישיבת „עץ חיים“, וקנה תורה מפי ראש הישיבה, הגאון רבי איסר זלמן מלצר, בעל „אבן האזל“, בעת עלותו לירושלים. עסק בתורה בשקידה וחיידש חידושי תורה רבים, עמד בקשרי תורה עם הגאונים ראי"ה קוק, רצ"פ פראנק, רי"מ חרל"פ, רא"י בורכוב, ר"א ראם. למד בצוותא עם הגאונים רבי שלמה זלמן אויערבאך ורבי אליעזר יהודה וולדינברג יבדלח"ט.

בעל לב רחום וחנון ובעל רגש עצום, לבו היה ער למעשי צדקה וחסד, פרס מלחמו לדל גם בימי רעה ורעב והיה מוכן להסתכן ולחוב בנפשו כדי להציל עשוק מיד עושקו. ניכרו בו כבר בצעירותו, תכונות של עסקנות ציבורית טהורה, נטל חלק בפעולות רבות ומגוונות בחייה התורניים של עיר הקודש.

למען ציון לא אחשה

בשנת תרצה גמלה בלבו החלטה לבצע מעשה נועז ביותר לפי מושגי הזמנים ההם. מצב לומדי התורה בירושלים היה בשפל המדרגה. קומץ הישיבות שהיו אז נאבקו קשה על קיומם, מקורות הכנסה קבועים התמוטטו, פחת גם ערך התמיכה שקבלו בני הישיבות, והיו ביניהם רעבים ללחם. נתקיים אז מצב של „בני ציון המסולאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרס“, תלמידים מצויינים נשרו מן הישיבות להמולת הרחוב ולא נודע כי באו אל קרבנה.

ביטוי מקורי להרגשה זאת ניתן בהקדמה לקובץ „כרם ציון“ הראשון, תרצ"ה. וכך נאמר שם:

„בזמן זה הולכת ארץ ישראל ונבנית לשמחתנו הגדולה, פורחת ומשגשגת בעזר צור ישראל וגואלו. קריאות שמחה מתפרצות מלבותנו, האח! ראינו אור. אבל קריאות השמחה מתלוות באנחות חרישות. בה

בשעה שארץ ישראל החמרית והחילונית מתפתחת יפה ומתקדמת בצעדי ענק כבירים, באותה שעה הולכת א"י הרוחנית, א"י התורנית ומצטמקת ורע לה מיום אל יום, לצערנו הגדול.

אותה ירושלים של מעלה, שבמשך מאת השנים האחרונות היתה פועמת בגדלות תורה ורוח ה', כל בניה בונה היו למודי ד' במלא מובן המלה, יושבי אהלה של תורה מקודשים לתורה ולתעודה נפלה מטה מטה, קול אנקת חכמי התורה הנופלים כעמיר אחרי הקוצר במערכות החיים נבלע ונדרס בין תרועות צהלת הבונים בעיר ובשדה בישוב ובכפר. אלה שומרי חומת האש של ירושלים שבצדק עלינו להתחשב אתם כעם היסוד לבנין הישוב הקדוש בארצנו הולכים ומתנוונים מדי יום ביומו ואין אף מי שינוד להם.

אבל בחשכה איומה זו הבקיעה לנו קרן אורה, קוי אור חדש נראים לנו מבעד לערפל העב שכסה את שמי ארצנו הרוחניים... מספר מסוים של גדולי התורה והיראה מצעירי הישיבות הקדושות שבירושלים התחברו יחד ללמוד בחבורה ולעסוק בעיון בברור ולבון הלכותיה של ארץ ישראל, מצוות התלויות בארץ שהן כיום בבחינת מצות עשה שהזמן גרמא, אחרי כי זכינו לראות בעינינו בצמיחת קרן ישועתנו על אדמת קדשנו, ברוך שומר הברית והחסד לעמו ישראל, ולעינינו הולכים ומתגשמים יעודי נביאנו „כי זרע השלום הגפן תתן פריה והארץ תתן את יכולה והשמים יתנו טלם והנחלתי את שארית העם הזה את כל אלה“.

יסוד מדרש בני ציון

הוא יסד אז יחד עם קומץ חברים, את המוסד „מדרש בני ציון“, אשר ריכז את המובחרים שבין לומדי התורה בירושלים, והיה במשך השנים הבאות לפנת-יקרת בציון המצויינת. החברים גדולי התורה החלו לחדש ולהגות בסדר „זרעים“, ופרסמו את חידושיהם — שהקנו להם שם עולם בעשרות ספרי „כרם ציון“ המהוללים בשערים.

מוסד זה הרים את קרן בני ציון היקרים שהיו כלואים אז ברובם עקב ענוותנותם המופלגת וצדקתם שלא נתנה להם מקום לחשוב על עצמם כאילו הם גדולי תורה, היה זה בבחינת „ונהי בעינינו כחגבים“ — לכן — „וכן היינו בעיניהם“.

יסוד מוסד זה באותם ימים קשים לישוב היהודי בארץ עלה לו בקשיים עצומים, במסירות נפש היה מכתת רגליו כדי להשיג את האמצעים לקיום המוסד, וספג גם עלבונות.

נטעי הכרם

קלא

והרי קטע מתוך יומנו האישי, מתקופת יסוד המדרש, תחילת זמן הלימודים, קיץ תרצ"ה:

„אני עייף ויגע, ראשי עלי במרקה, עיני כואבת, כל גופי כמעט מרוסק, אך, לה' הישועה. רגעי יאוש תוקפים אותי, כי קשה עלי העבודה, ויש האומרים לי... אף לעומת זה בוער כאש בקרבי הרעיון: במקום המכנסין פזר, במקום אשר שעריה שוממין עמוד והחזק, ימים ידברו אם נלך הלאה או נחדול, מה' אבקש, אנא, איילני ואמצני מרפיון וחיל ותן לי כח לעבוד, ואל יבהלוני רעיוני, ושלח ברכה והצלחה במעשיי למען כבוד התורה ולמען כבוד שמך הגדול אמן“.

הקשיים שעמדו לפניו היו רבים, קשיים כספיים וארגוניים, התגלו חילוקי דעות בקשר לנושא הלימודים, המקום והזמן. היו רגעים שהאניה חשבה להשבר. וכך כתב ביומנו אור ליום ב' ו' אייר: „חזרתי בשעה 10 בערב ממקום הקברך במפח נפש וכמעט מלא יאוש, כי החברים לא באו ומי יודע אם יוכלו לבוא, מכל החברים בא רק ר'... במאוחר ודומה כמי שכפאו שד, וביאה במקצת לא שמיה ביאה. מי יודע אם לא חבל על הזמן והפעילות שהושקעו בבנין זה. כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך אקבל על הפרישה...“.

הלבטים ממשיכים. בטו בסיון הוא כותב: „קשה עלי מאד העבודה כי אין עזרה משום איש, קראתי למאהבי המה רמוני, מכל אנשי ירושלים אשר תמיד התפארו בעבודתם לטובת בני ציון אין אף אחד שיעזור לנו במעט, כל אחד לבצעו פונה, אין אחד מהעסקנים שיתן לנו ידו, הוכרחתי לשקוע בבזך חובות חדשים, אין לי די צרכי וכבר אכלתי הרבה מהמעט שהיה לי... אך אני מקוה כי נותן התורה לעמו לא ירפני ולא יעזבני כי למען התורה אני מקוה לעשות, ובכן אני מוכרח להתחזק ולהמשיך הלאה, אולי יחוס עלי אולי ירחם על שארית הפליטה, כי הרי המצב איום ונורא, בעץ חיים נתנו עד כה רק חצי תשלום ומה יספיק זאת“.

הדפסת ספר „כרם ציון“ הפיחה בו רוח חיים, הוא כותב: „הרושם בעיר הוא חשוב מאד, הרב... רוצה לקחת ספרים ולשלוח מתנה להשיבות בחו"ל, נקוה כי עי"ז תהא התחלה טובה להתגשמות היעוד 'כי מציון תצא תורה'. אני עובד בהפצת הספר הנותן כבוד לישיבות הירושלמיות, העניין נשגב וקדוש מאד, יש בזה הרמת רוחם של תלמידי חכמים וכבוד ירושלים“.

העבודה קשה עליו. „אני שואל — הוא כותב — הכי באמת כוחותי החלושים אשר כמעט אפסו, רשאי לעסוק בכל אלה, מצבי הפרטי אינו

מרשה לי את הלוקסוס להיות מנהל וגובה כספים, שד"ר ומחזור אחרי הנדיבים, אם כי אש האידיאל בוער, כעת הזמן לפעול אחרי אשר נתקיים כל שעריה שוממים ובכל יום הולכים ופוחתים תופשי התורה, אך אקוה כי עוד אשוב להמרץ אשר התחלתי, ואמשיך בעה"י את עבודתי למרות כל המכשולים, אולי זה נסיון ממעל לראות ולבחון דרכי. יש להתגבר ביתר שאת, וחפץ ה' כי נצליח להוסיף עוד חברים להקבוץ ולהוסיף משכורת החברים להגדיל תורה ולהאדירה, כי אדם לעמל יולד אם של תורה".

הרי קטע נוסף: „יום ג' תענית צבור יז תמוז. הדפסת הספר (כרם ציון חלק ב) נגמרה, וכבר יצא מלובן ומזורז, אך אין לספר התלאות, כי קשה היום להשיג כספים, ואני מסובך מאד מאד בחובות גדולים, וגם מכריחים אותי לחלק למרות מה שההכנסה כמעט נפסקה, עוזר לעבודה אין לי וכל המשא הכבד, טרחת הדפוס והשגת הכסף הם עלי, ומה אעשה גבר אין אונים, האם לדאוג עלי פרנסת בני ביתי, או לדאוג על ימי העוברים, או לדאוג איך להשיג הלוואה לחלק לבני הקבוץ. אמרתי אגיד שיחי וירווח לי, אך בכל זאת מכה האידיאל גלים עמוק עמוק בחדרי לבי, כל ההתחלות קשות".

נתקיים בו הפסוק „הזורעים בדמעה ברינה יקצורו“, חפץ ה' בידו הצליח להגדיל תורה ולהאדירה, להקים עולה של תורת ארץ-ישראל. הוא זכה לראות ולרוות נחת והנאה עילאית, בראותו שכל חברי ישיבתו עלו ונתעלו ומשמשים רועים נאמנים לצאן מרעיתם, ארזי לבנון אדירי תורה, מהם הנמנים על יחידי הדור בפסק ובהוראה.

מתוכם יצוינו הגאונים, רבי שלמה זלמן אויערבאך, בעל „מעדני ארץ“, רבי עובדיה יוסף, בעל „יביע אומר“, רבי אברהם דוד רזנטל, בעל „באר המלך“, רבי שמואל ברוך ורנר, בעל „משפטי שמואל“, רבי דוב אליעזרוב, בעל „שאלו ציון“ רבי אברהם יעקב זלזניק, בעל „אור יעקב“, רבי ישראל יעקב פישר, בעל „אבן ישראל“, רבי שמואל אלעזרי, בעל „מלאכת שמואל“, רבי דוב מאיר קרויזר, בעל „דבר המלך“, רבי יהושע ברים, רבי בנימין זאב פראג, רבי חיים ישעי' אקער, רבי דוב מאיר אייזנשטיין, והרבנים נוחי נפש, רבי שרגא פייבל פראנק, בעל „תולדות זאב“, רבי שמואל אהרן יודלביץ, בעל „מעיל שמואל“ ורבי חנוך זונדל גרוסברג, בעל „המעשר והתרומה“.

„מדרש בני ציון“ הצליח להחדיר את לימוד סדר זרעים באהלי התורה. בזכותו גדלו וצמחו תלמידי-חכמים מובהקים, שקנו שלימות גם בסדר זרעים, אשר נשתכח כמעט מן הלב, ונתקיים בו „ציון היא דורש אין לה“.

בצדק פתח עליה ההוא ספדנא בעת ההלוויה ואמר, כי אם יש כיום תלמידי חכמים הבקיאים בסדר „זרעים“ הרי זה פרי עבודתו בקודש. ארבעים הספרים שמוסד זה הוציא לאור במשך שנות קיומו, מהווים נכסי צאן ברזל של הספרות התלמודית, ואבני יסוד בתורת ארץ ישראל.

המוסד שימש במשך תקופה ארוכה כתל-תלפיות לרבני כפרים וישובים שפנו אליו לברר שאלות וספקות בדיני תורת ארץ-ישראל, קבוצה נבחרת מחברי קבוצים דתיים קבלו כאן שיעורים מעשיים והם הפיצו את אור תורת הארץ במקומות מושבותיהם.

עשה לך רב

קשר נפשי עז היה לו עם גאון ההוראה בישראל, שר התורה, מרן הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל, רבה של ירושלים. הוא דבק בו באהבת-אמת ובשלהבת אש קודש, אשר מים רבים לא יוכלו לכבותה ונהרות לא ישטפוה.

מעט שנקשר אליו בשנת תרצ"ה, לא זוהו ידו מתוך ידו, ולא היה דבר קטן וגדול שלא פנה אליו לשמוע דעתו. היתה זאת הערצת חסיד לרבו, הוא חרד לכל מוצא פיו של הרב, והיה נכון ללכת באש ובמים, כדי שצורר מדבריו לא יפול ארצה.

הוא היה נאמן ביתו של הרב, איש סודו ועצתו. ימים ולילות לא מש מתוך האוהל. ביתו היה בבחינת בית ארעי, ואילו בית הרב היה בית הקבוע. הוא התבונן תמיד בקלסתר פניו המאירות של הרב, ולמד ממנו ארחות חיים ונתיבות ישר, בדרכיו הלך ובמסילתו צעד. קבל ממנו הרבה מחכמת החיים שהיה לו, ודרכו למד להכיר בטיבם ובטבעם של בני אנוש. היה קובע עמדות לגבי אישים שונים, והם עמדו בדרך כלל במבחן המציאות. הוא למד ממנו להכיר ולהוקיר את ארחות חייה של ירושלים, הלכותיה והליכותיה.

מרבו הנערץ למד למאוס בחמדת הממון, לבוז לענייני העולם הזה ולהעדיף חיים שיש בהם אהבת תורה ויראת שמים, תורת חיים ואהבת חסד. רך כקנה ביחסו אל עניים ואביונים, וקשה כארז בעניינים הנוגעים לציבור ובענייני כבוד שמים. כפי שפירש הגאון מהר"ם שפירא מלובלין את הפסוק „הנה מקום אתי ונצבת על הצור והיה בעבור כבודי ושמתוך בנקרת הצור“. כאשר הדברים נוגעים לכבוד שמים ולכבוד השם — לעמוד בעוז ובתקיפות, לא להרתע ולא להכנע, אבל כאשר הדבר אינו נוגע לכבוד שמים — „והיה בעבור כבודי“ — ושמתוך בנקרת הצור, אז צריך למחול

על הכבוד העצמי ולהיות ענוותן ושפל-ברך. ביחוד היה תקיף וקפדן כשהיו הדברים נוגעים לכבוד התורה, מוריה ומאוריה, ולכבודה של ירושלים, עיר קדשנו ותפארתנו, גדוליה וגידוליה.

בעודנו ילד, היה מתלווה לאביו, הרה"ג ר' חיים שלמה זצ"ל, ששימש כספרא דדיינא בבית דינו הגדול של הרב שבחורבה בביקוריו בבית הרב. רבי חיים שלמה היה מאנשי סגולתו ותפארתו של הרב זצ"ל. ע"י אביו זכה להכנס לפני ולפנים לאהל תורתו של הרב. הוא סיפר, כי באחד מביקוריו בבית הרב בעודו ילד, ראה אותו לומד בחצר הבית לאור הלכנה. רושם שקידה זאת לא נמחה ממנו בכל שנות חייו. הרב היה תוהה על קנקנו ונהנה לשמוע תשובותיו המכוכמות וההריפות שהיה בהם טעם זקנים. מאוחר יותר היה הרב מדריכו בדרכי העיון בתורה. בפנקסי חידושי מן התקופה ההיא, מביא קושיות ששמע מהרב ומפלפל בהן, אף הרב בכתביו מזכיר בשמו חידושים והערות ומקלסן.

בשנת תרצו נתגבשה החלטה בקרב רבני ירושלים, ראשי הישיבות ועסקני הישוב הישן, להכתיר את הגרצ"פ פראנק זצ"ל בכתר הרבנות של העיר. היה זה לאחר הסתלקותו של הגאון ראי"ה קוק זצ"ל, שכיהן כרבה של ירושלים וגם כרב ראשי לארץ-ישראל. חכמי העיר באו לכלל החלטה זאת לאחר שגם קודם לכן, הוא היה המוציא והמביא ובכל עניני דת ודין הוא המורה והפוסק המכריע. בו נמצאו אותן הסגולות אשר דרושות לקברניטה של היהדות הירושלמית, נהירין לו כל שבילי הספרות התלמודית בבלי וירושלמי וספרי הפוסקים ראשונים ואחרונים, שקשה למצוא דוגמתו בכל עולם הרבנות (מתוך מאמר בירחון הרבני, "תורת ארץ-ישראל", טבת תרצו).

עמדתו העצמאית הזקופה של הגרצ"פ פראנק זצ"ל ופרישתו מ"כנסת ישראל" לא היתה לרצון אצל ראשי מוסדות הישוב, ונתחברו יחד כחות שונים ומנוגדים, משמאל ומימין, במטרה לחבל ולהפריע למנוי זה, ובאמצעי לחץ שהיו ברשותם לחמו בעוז נגד מגמה זו להכתיר לירושלים רב, בניגוד לדעתם של ראשי קהלת ירושלים. כאן מצא רבי יצחק כר נרחב לפעילות עניפה מאחורי הקלעים, הוא קנה את עולמו בהרבה שעות של פעילות אינטנסיבית שניהל בחכמה ובתבונה, הוא הלך מבוחר לבוחר ועורר את הציבור שעמד מנגד לצורך החיוני להכתיר לירושלים אלוף, את גאון ההוראה הרב זצ"ל. נקהלו קהלות, נאספו אספות והיו דיונים סוערים

בנידון. פעם באספה סודית שהתקיימה, נכנסו במפתיע שלשת ראשי המזרחי בירושלים, הרבני ברלין, פישמן-מימון, ואוסטרובסקי. הרב ברלין שאל את המתכנסים המופתעים, אמרו נא בשם מי אתם מדברים, את מי הנכם מייצגים, רבי יצחק עלה על השולחן והכריז: „אנו מייצגים את ירושלים המקורית והאמיתית, ירושלים של מעלה“.

לאחר ההכתרה הלך לסוכנות הידיעות סט"א ובקש שימסרו לציבור ע"ד ההכתרה. מנהל המשרד אמר לו: „שמע נא אברך'ציק, זה עתה בקרה כאן משלחת מטעם ראשי קהלת ירושלים ובקשה למסור על התנגדות המוסדות להכתרה, כלום חושב הנך, שנוכל לפרסם את הדברים שבפיך?“, הוא השיב לו תשובה ניצחת, הוא אמר לו: „הרצל שלכם אמר 'אם תרצו אין זו אגדה', ואני אומר לכם, הן אם תרצו והן אם לא תרצו, אין זו אגדה, רבינו הרב פראנק, הוא הוא רבה של ירושלים, זה שמו לעולם וזה זכרו לדור ודור“. לאחר שיחה זאת הודיע מנהל הסוכנות, כי החליט לא לפרסם דבר על הפרשה הזאת, לא לחיוב, אבל גם לא לשלילה.

הכהונה הרמה שהוטלה על שכמו של מרן הגרצ"פ זצ"ל חייבה לשמור על קשרים עם רבני הארץ ועם קהלות ורבנים בכל קצוות תבל, בית הרב היה תל תלפיות לעולם התורה, מכל עבר ופינה פנו אליו לשמוע מפיו דעת תורה. רבי יצחק היווה את הברית התיכון בבית רם ונישא זה. הוא מילא תפקיד החובק זרועות עולם, שחייב תבונה עמוקה, חכמת חיים עשירה וכושר הסתגלות למצבים שונים, והוא עמד בכל אלה בכבוד, וילדותו לא ביישה את זקנותו.

גדולה שימושה של תורה

הדאגה לשלומם ולבריאותם של הרב תפסו מקום בראש סולם מחשבותיו, הוא השתדל תמיד לבל יטרידוהו בדברים של מה בכך, ונטל על עצמו לפתור בעיות קשות ומסובכות, כדי שהרב לא יוטרד ויוכל להגות בתורה באין מפריע. אף הרב החזיר לו אהבה תחת אהבתו ומסירותו. הוא מצא את לבבו נאמן לפניו, והפקיד בידו סידור העניינים הקשים והמסובכים ביותר, הוא גילה לו אהבה וקרבה, וסמך עליו בכל בידעו כי הוא עשה רצונו כרצונו ויש בו מדעת רבו. היה נועץ בו בכל ענייני העיר, ולא נעשה דבר וחצי דבר בלי שהרב רוזנטל היה בסוד העניינים. כאשר היה הרב שוהה בתל-אביב, היה מתייעץ עמו ע"י מכתבים בשאלות שצפו ועלו על הפרק. העידו בני משפחתו של הרב, ששמעו ממנו דברים מפליגים בשבחם ובמעלותיו הנשגבות.

מעניין קטע ממכתבו של רבי יצחק שכתב ביום כג בתמוז תש"ח, אל הרב ששהה בתל-אביב עקב המצור על ירושלים:

„אמש אורו עיני בקבלת יקרת מכתבו החביב, בו מודיענו משלומו הטוב שהנהו הולך ומבריא כרצונו ורצון כל בית ישראל. מאד מאד אותה נפשי להשיג רשיון נסיעה לת"א, לחזות ולהמצא בד' אמות של הדר"ג עט"ר, ליהנות מאורו ולהתאבק בעפר רגליו. יש ויש הרבה ענינים גדולים העומדים על הפרק, שכל אנשי ירושלים מבינים ומרגישים שזקוקים לעצתו והדרכתו הנבונה והמעמיקה, אשר בשביל הזהב והפקחות ינהג תמיד, ועל כגון דא נאמר ותשועה ברב יועץ, ומי כמוהו רבינו הגדול חכימא דיהודאי, דנהירין לו שבילי דארעא ורוח כל בשר איש — המתמירים — להתנשא לכל לראש, מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה בדעת נבונים, רבני ירושלים וראשי המוסדות בעיה"ק ירושלם של מעלה מוסדי דור ודור, לדון ולהתיעץ לשקול בפלס דעתו הנרחבת והנבונה בכל חבילי דטרדין המנסרות בחלל עולמנו בא"י בכלל ובפרט בעיר ממלכתו עיר שלם...".

הוא היה נאמן ביתו ואיש אמונו בכל התקופות והמצבים ולא זו מחבבו. לאחר שמרן זצ"ל עלה לשמי רום, הוא נשאר נוטר המורשת הרוחנית הברוכה שהשאיר אחריו בארצות החייב, כאשר נתעוררו בעיות בענייני ציבור ובשאלות הנוגעות לכלל, פנו אליו וקיבלו תשובה ברורה. בכל בעיה ציבורית שנתעוררה היה הוא מכוון מעשיו לפי הלך מחשבתו של הרב, כך היה הרב נוהג במקרה דנן, בבחינת „יודע דעת עליון“, והיה משתדל לפעול בהתאם לשאיפתו ולרצונו.

כמכבדו בחייו ומכבדו במותו עזר הרבה למפעל שנוסד להוצאת כתבי הרב. בכל כוחותיו היה מחזק את ידי העושים במלאכה ומדרבנם לפעולות נוספות. הוא שמח שמחה נפשית עמוקה, בכל ספר חדש ובכל מהדורה שהופיעה. אף הוא זיכה את ישראל בכתבי הרב בענייני זרעים שראו אור במסגרת יצירתו הכבירה „כרם ציון השלם“. בתקופה של עשר שנים תשד— תשיד הוציא לאור לוחות „תורת הארץ“, ובהם קיצור פסקים בהלכות ארץ-ישראל עפ"י פסקי הרב. לוחות אלו שנפוצו ברבבות טפסים, הביאו את פסקי הרב לכל פנות הישוב.

גדר גדר ועומד בפרץ

רחבה ומגוונת היא יריעת פעולותיו ומעשיו, אך במרבית המקרים היה הוא בבחינת „האיש מאחורי הקלעים“, הוא לא הופיע בריבים, אך ממקום שבתו כיון את המערכות, שהתנהלו לפי הוראותיו של מרן הגאון

רצ"פ פראנק זצ"ל, גם הרחק מתחומי הארץ, והוא שמעודו לא עזב את תחומי ארץ הקודש, היה במקרים מסויימים מצביא במערכות דתיות בארצות מרחקים, בבחינת „אתה בירושלים ומצודתך פרושה למרחקים“. בין השאר לחם בשטח גיוס בני ישיבות, שבת, כשרות, ניתוחי מתים וחיטוטי קברים, קראים, גידול שפנים בא"י, רבנים ודיינים וסמכויותיהם, „ערכאות“ במדינת ישראל, צניעות, הפקעת שערים, ועוד ועוד.

הפרשה המרכזית שהעסיקה אותו היתה פרשת גיוס הבנות ושרות לאומי, ולמערכה זאת מסר את תמצית נשמתו ואת כל כשרונותיו הברוכים. לא היו אלו פעולות סתם, הוא היה חושב הרבה לפני כל פעולה, וצופה את ההשלכות ומכוון לפיהן את המהלכים כבר בראשיתו.

בפרשה הזאת התאחדו כל הכחות ביהדות החרדית ועמדו יחד כחומה בצורה נגד הנסיונות לקעקע את יסודות קדושת בית ישראל, היה זה מפליא לראות את ראשי כל הקצוות, מסובים יחד לשלחן אחד ומטכסים עצות איך להעביר את רוע הגזירה. כאשר תיכתב ההיסטוריה של פרשה זאת, יואר באור יקרות חלקו העצום של הגר"י רוזנטל באיחוד הלבבות, בתכנון המערכה ובביצוע המעשי.

ימים ולילות, לא נתן תנומה לעיניו ושינה לעפעפיו, לחם כארי, והיה מוכן אפילו ללכת באישון לילה להדביק מודעות, הוא הפקיר את עצמו ואת מפעלו „מדרש בני ציון“ משוש חייו, למען מערכה זאת שראה בה מערכה מכרעת לצביון בית ישראל. בימיו האחרונים, כאשר סבל מרורות ממחלה בכבד, אמר על עצמו: „נשפך לארץ כבדי על שבת בת עמי“, והוסיף כי מערכה זאת שנמשכה כל השנים, דכאה לארץ חייו והורידה אותו שאולה.

טוב ומטיב

כל ימיו היה שש לעשות צדקה וחסד, היה רץ למרחקים לגמול חסדים, כאשר היה בידו סכום כסף להנות עניים וקשי יום, לא היה חס על זמנו וכחותיו, והיה הולך בעצמו למסור את הסכומים. לפעמים היה בוחר דרך עקיפה, בידעו שאותו אדם יתבייש בכך.

היה רגיל לבקר בקביעות תלמידי-חכמים זקנים וחולים הכלואים בבתייהם, היה משוחח עמם ומדובב את שפתותיהם, אף דואג ושואל למילוי מחסורם. בבית הכנסת בו התפלל בשנותיו האחרונות, היה מתפלל „חכם“ ספרדי זקן, סג"נהור, הוא עשה לעצמו מנהג של קבע, ללוות את אותו

אדם יום יום לביתו לאחר תפלת שחרית כוותיקין, אף היה קונה עבורו מצרכי אוכל, באמרו שהוא נכנס לחנות בין כך כדי לקנות עבורו, וכך היה גומל חסד תוך כדי חזרתו לביתו.

קרה שבבית הכנסת בו התפלל בקביעות, היה ליהודי אחד יום זכרון לאביו בדיוק ביום בו היה גם לו יום זכרון של אביו, הוא בקש מגבאי בית הכנסת שלא יתן לו „מפטיר“ בשבת, אלא לאותו יהודי, באמרו, כי ביום היא"צ של אביו הוא מעדיף לעשות חסד עם אותו אדם, וזאת לעילוי נשמת אביו.

הוא אהב לרדוף חסד, ביחוד לאנשים שגמלו עמו או עם משפחתו חסד ביום מן הימים, היה נוהג לומר שאיננו אוהב להשאר בעל חוב לאף אחד. הוא הצטיין במדה זאת, אף שבמרבית המקרים היו הם במצב כלכלי טוב משלו.

את פעולותיו היה עושה בזריזות מפתיעה בבחינת „כי לא ישקוט האיש עד אם כלה הדבר היום“, ואף זאת היתה בו, הוא קיים את הכלל „נותן בעין יפה הוא נותן“, הוא לא נתן למקבל הטובה את ההרגשה שהוא גומל עמו חסד.

בתוך שרשרת מעשי החסד וההטבה שלו בולט סיפור זה: סמוך לשיבתו התגורר אדם חפשי בהתנהגותו, אך היה בעל משפחה עניפה, אותו אדם עמל קשה כדי לפרנס את בני ביתו והתגורר בתנאים קשים. פעם נודע לו להגר"י רזנטל, על בית סמוך העומד למכירה בתנאים מצויינים, הוא הציע לו לרכוש את הבית, אך הלה לא יכל לגייס את הסכומים שנדרשו לשם כך. הוא עזר לו בהלוואות, אף דיבר עם המוכר והוא הסכים להוריד מהמחיר וגם להסכים לתשלומים, למותר לציין כי הוא וויתר על דמי-התיווך שהגיעו לו משני הצדדים, והבית נשאר חלוט לקונה. מקורביו לא יכלו להבין את פשר מסירותו לאותו אדם שאינו שומר תורה, ולחיפך, היו שאמרו כי ידו של זה במעשים שגרמו נזקים לבנין הישיבה, אבל הוא דבק בשיטתו לעשות חסד לשמה, לרעים ולטובים.

אדם זה החל להשתנות, הוא הפך ל„שומר חינוך“ של הישיבה ובית הכנסת, אט אט הפך ליהודי שומר תורה, השוקד על דלתות בית הכנסת יום יום, לקח לבתו חתן שומר תורה, והבית עיבר את צורתו.

מעשה ובאו אליו אנשים ובקשוהו שיוותר על חלק ההקדש בדמי-המפתח שקבל תלמיד חכם חשוב מגדולי ירושלים, הוא שלחם ריקם מלפניו ולא נענה להם, אח"כ הלך לאותו תלמיד-חכם ואמר לו כי הוא אכן

מוותר, לתמיהתו השיב לו ר' יצחק, עסקנים אלו שרוצים לפעול, שיפעלו, אל יסתפקו בהסכמתי לויתור, אדרבה, ישתדלו וישיגו סכומים נוספים לרווחתו.

פרק מיוחד מהווים פעולותיו למען מוסדות הציבור בעיר הקודש, למענם פעל במסירות. ובראשם בולטת פעילותו המסורה בכולל הורדנא, מוסד החסד העתיק, אותו ניהל וניווט במשך ארבעים שנה, ע"י פעולות שונות הצליח להעמידו על בסיס איתן, הוא שם את עיקר מגמתו לסייע בידי תלמידי חכמים בני הכולל. הוא זכה לבנות קומה על שורת הבתים של הכולל ברחוב דוד ילין המשמשים מקור הכנסה חשוב. בפעילותו בשטח זה נעזר הרבה ע"י גיסו, העסקן הירושלמי הדגול הרב יצחק שוב שליט"א. מאמר חז"ל „אם חפץ אתה לעשות צדקה וחסד עשה עם עמלי תורה” — היה נר לרגליו ואור לנתיבותיו. הוא הרבה לעשות צדקה וחסד ביחוד עם עמלי תורה, אותם העריץ וחש רגש של „ביטול” כלפיהם. כאשר היה תלמיד-חכם מכבדו בספר, היה מזדרז לשלם לו בעין יפה, לעתים קרובות היה נוהג לקנות מספר ספרים עבור בני ביתו, כדי להנות את אותו מחבר. בשיליה דקייטא היה נוהג לתת לתלמידי חכמים מסויימים סכומי כסף בתנאי מפורש, כי בכסף זה יקנו דברי מאכל מיוחדים, כדי להכריא את גופם העייף מעמלה של תורה.

לפלוני תלמיד חכם מופלג, שלא השיגה ידו לעשות לעצמו שיניים תותבות, דאג להשיג סכום כסף למטרה זאת, למען תהא תורה מפוארת בכלי מפואר.

היה נותן במאור פנים, בשמחה ובטוב לב, בבחינת „ואל ירע לבבך בתתך לו”. אצל המקבלים נוצר הרושם כאילו הם הנותנים ואילו הוא המקבל.

בדאגתו לבריאותם של בני הישיבות בירושלים, נטל חלק פעיל ביותר בהקמת מרכז רפואי לבני הישיבות שניהל מספר מרפאות לבני ישיבות ומשפחותיהם.

בראות בני הישיבות ותלמידי תלמודי התורה בירושלים, היתה אז בעיה חמורה. מרבית משפחות בני הישיבות לא היו מבוטחות בקופות החולים. וכתוצאה ממחירי האשפוז הגבוהים, קרו מקרים של מחלות מוזנחות, שלא טופלו עקב חוסר אפשרות לגייס את הסכומים הדרושים. הביטוח הרפואי לבני הישיבות פתר במדה רבה את הבעיה הזאת בירושלים ובשאר ערי הארץ.

קבלת יסורים באהבה

חלוש היה בגופו ואהב את השלוח והבדידות, אך כאשר השעה היתה צריכה לכך, היה מתגבר כארי לעבודת בוראו, בבחינת „כי גבר עלינו חסדו“.

גבורתו וגדולתו באו לידי ביטוי בתקופת מחלתו, בשנה האחרונה לחייו. הוא ידע בערך על מצבו, אך לא דיבר כמעט בנידון, והשתדל להמשיך בסדר חייו כמימים ימימה, הוא שמר על צלילותו, על דבורו ועל מחשבותיו. לא התאונן על מצבו ולא בא בטרפוניה לפני הקב"ה, ולהיפך, בכל הזדמנות היה מודה ומשבח את הקב"ה על כל טוב אשר גמלהו ועל שזיכהו בשנות חיים יותר משזכה אביו המנוח.

בכל כחותיו השתדל לא להכביד על בני ביתו ולא הסכים אפילו שישנו בביתו, רק בלילות שהרגיש סכנה מוחשית. היה מסתיר את כאביו, וכאשר מישוהו היה תופס אותו בעת יסוריו, היה מפציר ומבקש שלא יגלה הדבר לאיש. בתקופת שהותו בבית החולים, השתדל להקל על עבודת הרופאים והאחיות ולא לגרום להם טרחה מיותרת, ולכן זכה להערצה גדולה מאת הרופאים והאחיות בבתי החולים, שראו בו דמות-מופת של אדם נוח לבריות ואהוב לשמים.

גדול היה האיש גם בפרק המר של מחלה. הרי מכתבה של אחות בביה"ח „הדסה“, שנכתב בימי השבעה.

„לכבוד משפחת רוזנטל היקרה והנכבדה,

בהיותי אחות בבי"ח, נפל בחלקי לטפל באנשים רבים, גם רבנים ואדמו"רים, ולמדתי שאופיו של האיש ניכר דוקא בשעת חוליו, ולא ראיתי צדיק המקבל יסורים באהבה ובענוה כר' יצחק רוזנטל זצ"ל.

ומכיון שמצוה לספר בשבחו של הנפטר, אספר לכם מעשים שראיתי במו עיני והייתי עדה להם :

היה צורך להתקין לר' יצחק ז"ל אינפוזיה ובגלל מצבו, קשה היה לרופא למצוא וריד מתאים, ולשם כך היה צורך לדקרו בספר פעמים, דבר זה היה כרוך ביסורים רבים ונמשך זמן רב, ר' יצחק ז"ל שתק כל הזמן, אף לא אנחה אחת, אלא בת-צחוק. הרופא עצמו חש בעדינותו של החולה ובקש מספר פעמים את סליחתו, והוא בשלו : „אין דבר ד"ר, תדקור, תדקור, אתה לא אשם בכך, האשם הוא אני בעוונותי, ואני חייב לקבל זאת...“ ותוך כדי כך החל לפזם לו חרש, דבר זה עשה רושם ועורר התרגשות רבה בין הנוכחים.

ר' יצחק השתדל בכל מאודו שלא להטריד את הרופאים והאחיות, אף כי היה צורך בכך, התאפק וסבל בשקט, דאג לחולים האחרים ששכבו סביבו ובקש לטפל בהם קודם.

בוקר אחד בשעה מאוד מוקדמת — הייתי צריכה לקבל ממנו בדיקה, והנה המטה ריקה, חיפשתי אותו בכל המחלקה עד שמצאתיו במקום מרוחק מחולים, עומד לו ר' יצחק עם סידור בידו ומפזם תפילה. בראותו אותי נחרד: „האם אני מפריע?” — חלילה, עניתי לו, הלא אף חולה איננו שומע אותך, אלא אני רציתי ממך בדיקה ושוב התנצל על שהיה עלי לחפשו והזדרז למלא את מבוקשי כדי חלילה לא לגזול מזמני שהיה חשוב לטפל בחולים האחרים.

בטפלי בו חשתי כי יהודי זה, שייך לדור הקודם. דור של יקירי ירושלים שהכרתים מסיפורים ששמעתי בבית הורי ז"ל ועתה אין למצאם, אלא בודדים ששרדו ור' יצחק זצ"ל היה אחד מהם. „חבל על דאבדיו ולא משתכחין”.

פעם ראה אחות, עולה חדשה מגרוזיה, כשהיא טורחת מאד סביב לחולה, הוא אמר לה, דעי לך, כי כמו שיש בבנקים תכניות צבירה וחסכון, כך יש גם בשמים, דעי לך כי כל פעולת חסד שאת עושה עם חולה, נרשמת בפנקס החסכוניות שבשמים, ובבוא היום תקבלי את שכרך, כשהוא כפול ומכופל.

הוא סיפר מעשה, שפעם בראש־השנה פגש את הרב הצדיק רבי אריה לויין כשהוא מחזיק משהו תחת בית שחיו, היה זה שופר שתקע בו לפני המצורעים, והפליג לדבר בשבחן של האחיות העוסקות גם בפעולות שהנפש היפה קצה בהן.

כאשר היה מאושפז בבית החולים, היה לידו אדם גלמוד, ללא משפחה, הוא בקש מבניו שיחדלו מלבקרו, כדי שאותו יהודי, חסוך בנים, לא תיגרם לו עגמת־נפש.

ושוב מעשה, בהיותו מאושפז בבית החולים היה לידו יהודי גלמוד, שעלה מרוסיה בערוב ימיו, והקדיש את שארית חייו כאן, לעלות ולהתעלות ולעבוד את ה' בהר הקודש בירושלים. אותו יהודי בקשו דבר, ומשום מה היה נדמה לו שלא נהג בו כבוד במדה מספקת. לאחר שאותו יהודי נפטר לבית עולמו, ספרו לו כי יהודי זה קיים תורה ומצוות ברוסיה במסירות־נפש, תוך כדי סיכון חייו, הוא הצטער מאד ולא נתקררה דעתו עד שבקש שיעלו על קברו ויבקשו ממנו מחילה.

ותשחק ליום אחרון

כאשר הורידוהו לבדיקות שלפני הניתוח, הוא הלך ופיזם לעצמו ניגון „קרב יום, קרב יום“... האח שהורידו במעלית שאלו, לפשר מצב רוחו העליו, הוא פנה אליו ואמר: „שמע נא ידידי, בודאי יודע אתה כי לא תמיד קמים מהניתוח, יתכן, איפוא, שאשיב את נשמתו לבוראה, כאשר אדם מחזיר פקדון שהופקד בידו, עליו להחזירו בשמחה ובטוב לבב“.

לבנו שירד עמו לחדר הניתוח אמר, בני, תוכל לומר לכל המקורבים, כי ירדתי בשמחה, כמו אב הלוקח את בנו לברית מילה.

שמר על צלילותו עד יומו האחרון, הוא הכין עצמו ליום השבת, במשך כל אותו שבוע דיבר רק על יום שבת, אמר „ויכולו“, „וביום השביעי שבת וינפש“, ולפני ההסתלקות ביקש כלי עם מים ונטל ידיו, בקש לאסוף את רגלו לתוך המטה, ועצם עיניו לנצח, ביום שבת קדש, לסדר ה' הוא נחלתו, ח"י מנחם-אב תשלט.

אבל כבד אפף את ירושלים במוצאי שבת, כאשר נודע דבר פטירתו. נתאספו בני ירושלים, גדוליה ומאוריה לבכותו. פתח עליה ההוא ספדנא: „שר וגדול נפל בישראל“, שר בתורה וגדול במעשים. „בי"ח באב נכבה הנר המערבי“ הכריז רבה של שכונת „זכרון משה“ מחשובי הפוסקים, והטעים, כי היה זה הגר"י רונטל, אשר זכה להחזיר עטרה ליושנה ולעורר ללמוד סדר זרעים. ספדן אחר הגדיר את פעולותיו בכל מהלך חייו כ„גבורת יצחק“, שכל מעשהו היה בגבורה, „אני חומה ושדי כמגדלות“ — זעק רבה של ירושלים, מי היה זה שעמד על המגדלות וצפה בחרדה על הפרצות השונות ועמד לגדרן, הרי זה הנפטר הגדול.

המונים צעדו אחרי מיטתו באישון לילה ואפלה ובשעה מאוחרת אחר חצות הלילה, הורד גופו אל קברו במרומי הר הזיתים, כשידיד נעוריו, הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך, אומר את הקדיש הגדול. נתקיימה קינת הפייטן „ויהי נועם נשבת במוצאי שבת“:

בדברי ימיה של ירושלים יזכר לטובה ולברכה שמו של הגאון רבי יצחק רונטל זצ"ל, שכל ימיו עמל במסירות עילאית להרים את קרן בני ירושלים, גדוליה ומאוריה, ועשה רבות כדי להרים את כבודה של עיר הקודש, בשרשרת פעולות שהם למופת בקרב הארץ. שמו ישאר לתהילת נצח בחצרות בית ה' בתוככי ירושלים.

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

